

Enkätundersökning

LUPP

i Mora kommun

hösten 2006

Trygghet och hälsobeteenden hos ungdomar i Mora kommun.

ANNA AHLDÉN

Magisterutbildning i folkhälsovetenskap, 40 poäng, Vk-06

Vårterminen 2007

Handledare: Eva Sellström

Examinator: Katja Gillander Gådin

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	1
Bakgrund	2
Alkohol, Tobak och Cannabis	2
Alkohol	2
Tobak	3
Cannabis	3
Fysisk aktivitet	3
Trygghet	4
Trygghet och alkohol, tobak och cannabis	4
Trygghet och fysisk aktivitet	4
Mobbning – trygghet och alkohol, tobak och cannabis	5
Ungdomsstyrelsen – en myndighet som ansvarar för ungdomsfrågor	5
Syftet med studien	6
Syfte och frågeställningar	6
Metod	7
Deltagarna och bortfallet	7
Mora kommun	7
Enkäten	7
Datainsamling och genomförande	8
Data analys	8
Variabler	8
Univariata analys	9
Bivaraiata analys	9
Etiska aspekter	10
Resultat	10
Ungdomarnas bakgrund	10
Ungdomarnas hälsobeteende	10
Ungdomarnas trygghet	10
Är det skillnad i bruket av alkohol mellan otrygga och trygga ungdomar?	12
Folköl	12
Starköl, cider, alkoläsk, vin och sprit	13
Är det skillnad i bruket av tobak mellan otrygga och trygga ungdomar?	14
Cigaretter	14
Snus	15
Är det skillnad i bruket av narkotika mellan otrygga och trygga ungdomar?	16
Hasch och Marijuana	16
Övrig narkotika	17
Tränar otrygga och trygga ungdomar i samma utsträckning?	18
Sammanfattning av resultaten	18
Diskussion	19
Sammanfattning	20
Tack	20
Referenser	21

Tanken med denna studie var att undersöka om det fanns ett samband mellan trygghet och hälsorelaterade beteenden, såsom alkohol-, tobak- och narkotikaanvändning samt fysisk aktivitet. Detta undersöktes genom att analysera vad ungdomarna på högstadiet (årskurs 7-9) i Mora kommun hade svarat på "Lokal uppföljning av ungdomspolitiken (LUPP)- enkäten". LUPP-enkäten är ett verktyg som ungdomsstyrelsen har utformat för att hjälpa kommunerna i Sverige att kartlägga och analysera ungdomars levnadsvillkor. Utifrån svaren kan kommunerna utveckla sin verksamhet i rätt riktning och förbättra sin ungdomspolitik.

Det är viktigt att ungdomar inte börjar med vanor som är negativa för hälsan, då studier visar att de vanor som grundläggs i ungdomsåren är svåra att bryta och ofta håller i sig upp i vuxen ålder. Hälsoriskerna har också i många fall visats sig bli större ju tidigare i livet man lägger till sig dessa vanor (Edvardsson & Håkansson, 1997., Burgess Dowdell & Santucci, 2003).

En faktor som är av betydelse för att negativa hälsobeteenden grundläggs och senare vidmakthålls är ungdomars upplevelse av trygghet. Att känna trygghet är viktigt för vårt välbefinnande. Mobbing, som är relativt vanligt bland ungdomar, kan skada känslan av trygghet både hos mobbarna och de som blivit utsatta (Glew, Fan, Kanton, Rivara & Kernic, 2005). Mobbing kom därför att ses som en aspekt av otrygghet i denna studie.

Forskning på relationen mellan trygghet och hälsorelaterade beteenden är inte speciellt omfattande. Från USA redovisas studier där elever som inte känner sig trygga röker och dricker mer alkohol än de elever som känner sig trygga. Att ungdomar känner sig otrygga i sina bostadsområden beror ofta på hög kriminalitet, narkotikahandel och vapen (Burgess Dowdell & Santucci, 2003., Lowry et al., 1999). Dessa studier kan inte anses generaliserbara till ungdomarna i Mora kommun då allt för stora kulturskillnader råder. Flera forskare har undersökt relationen mellan otrygghet och fysisk aktivitet. Forskarna kom då fram till att otryggheten berodde på trafiken eller den höga kriminalitet i bostadsområdet, vilket ledde till att barn och ungdomar inte var tillräckligt fysiskt aktiva (Carver et al., 2005., Jago & Baranowski, 2004., Molnar, Gortmaker, Bull & Buka, 2004., Boslaugh, Luke, Brownson, Naleid & Kreuter, 2004., Wilson, Kirtland, Ainsworth & Addy, 2004). Det finns även viss forskning som tittat på mobbing och hälsorelaterade beteenden, som visar att både de som mobbar och de som utsätts för mobbing, röker och/ eller dricker mer alkohol (Schnohr & Niclasen, 2006., Alikasifoglu, Ergioz, Ercan, Uysal & Albayrak-Laymak, 2007., Liang, Flisher & Lombard, 2007).

Om det nu är så att det faktiskt finns ett samband mellan trygghet och hälsorelaterade beteenden, är det extra viktigt att förbättra ungdomars trygghet, så att inte otrygghet blir en faktor som gör att de börjar med ohälsosamma beteenden och sedan kan påverka resten av deras liv.

Bakgrund

Alkohol, Tobak och Cannabis

Att gå från att vara ungdom till att bli vuxen är en tid med stora förändringar, både emotionellt och beteendemässigt. Det är den tid som ungdomar vill börja bestämma över sig själva. I samband med detta är det många ungdomar som börjar visa ett intresse för alkohol, tobak och andra beroendeframkallande medel. Det är ofta i sociala gemenskaper som ungdomar får sin första kontakt med dessa medel (Stark & Romelsjö, 2003). Valen som görs vid dessa unga år kan påverka hälsan negativt både på kort och lång sikt. Forskning visar att ju tidigare en person börjar dricka alkohol, desto troligare är det att hon eller han blir beroende (Burgess Dowdell & Santucci, 2003).

Alkohol

Alkoholkonsumtionen bland unga har ökat betydligt snabbare än konsumtionen bland vuxna (Statens folkhälsoinstitut, 2005). Den genomsnittliga årskonsumtionen av 100 % alkohol bland elever i årskurs 9, år 1999, var 4,6 liter för pojkar och 2,9 liter för flickor. Det är en ökning sedan

1980-talet, då årskonsumtionen låg på en oförändrad nivå på 2,3 liter bland pojkar och 1,6 liter bland flickor (Stark & Romelsjö, 2003).

Bland 12-åringar används alkohol relativt sällan. I åldrarna 14-18 år, ökar dock frekvensen för alkoholanvändandet samt fylla, avsevärt. Pojkars alkoholanvändande är mer inriktat på fylla ju äldre de blir, för flickor är scenariot det omvända (Lintonen, Rimpelä, Ahlström, Rimpelä & Vikat, 2000). Bland 15-åringar i Sverige har 7 av 10 provat alkohol någon gång. 17 % av 13-åringarna och 50 % av 15-åringarna har någon gång varit fulla (Danielson, 2003). Bland elever i årskurs 9, intensivkonsumerade 26 % av pojkarna och 23 % av flickorna, alkohol, minst en gång i månaden. Med intensivkonsumtion avser minst fyra burkar starköl per tillfälle alternativt motsvarande mängd alkohol i form av vin, sprit eller folköl (Statens folkhälsoinstitut, 2007a).

Tobak

Varje år börjar knappt 30 000 omyndiga ungdomar att röka, vilket motsvarar 600 ungdomar varje vecka. Tobaksbruket etableras vanligen i tonåren och den snabbaste ökningen sker i åldrarna 14-15 år. Nästan alla rökare har börjat före de fyllt 18-20 år. Av alla de tonåringar som röker regelbundet, fortsätter 80 % att röka som vuxna (Edvardsson & Håkansson, 1997). År 2001 hade 6 av 10, 15-åringar provat att röka någon gång. Av 13-åringarna rökte 6 % minst en gång i veckan, bland 15-åringarna var denna siffra 15 % (Danielson, 2003).

I Sverige beräknas 10 000 personer dö en för tidig död på grund av tobaksbruk. De som börjat röka före fyllda 15 år, löper en nästan fyra gånger så stor risk att få lungcancer jämfört med de som börjat efter fyllda 25 år och har en nästan tjugofaldig ökad risk jämfört med dem som aldrig rökt. Risken för kranskärllsjukdomar är nästan fördubblad för dem som börjat röka före fyllda 15 år, jämfört med dem som aldrig rökt (Edvardsson & Håkansson, 1997).

Ju tidigare i livet man börjar med tobak, desto större är alltså hälsoriskerna. Åtgärder som senarelägger debuten är därför av stort hälsomässigt värde, även om det inte skulle resultera i en minskning av det totala antalet rökare. Allra viktigast är dock att se till att barn och ungdomar aldrig börjar använda tobak. Föräldrarna har därvid en betydelsefull roll. Andelen rökande ungdomar är större om föräldrarna tillåter rökning och ännu större om föräldrarna själva röker. Däremot föreligger ett oväntat svagt samband mellan ungdomars kunskap om tobakens skadeverkningar och benägenheten att röka (Edvardsson & Håkansson, 1997).

Cannabis

Cannabis är vanligt förekommande bland ungdomar i form av marijuana och hasch. Cannabis är ofta ingångsdrogen till andra tyngre droger. 2004 hade 7 % av alla elever i årskurs 9 provat cannabis någon gång. Av dessa har 2 % provat flera gånger (Andersson, 2005). I Tyskland däremot visar en studie att 17,3 % av ungdomar mellan 14-17 år har provat cannabis minst en gång. Av dessa har 4,8 % provat cannabis en gång, 6,4 % vid upprepade tillfällen (2-4 ggr), 6,1 % rapporterade regelbunden användning (1-2 ggr/v). Det är ovanligt att ungdomar under 13 år har provat cannabis. Efter fyllda 14 år ökar antalet ungdomar som provat cannabis stadigt och markant. Efter 15-årsåldern finns det ungdomar som har utvecklat ett beroende och missbruk (Perkonig et al., 1999).

De senaste 30 åren har användningen av cannabis ökat bland ungdomar. I en studie från Nya Zeeland visade det sig att 70 % av ungdomarna som deltog hade provat cannabis innan de hade fyllt 21 år. Cannabisanvändning, speciellt regelbunden sådan, är relaterat till en ökad risk för användning av andra former av illegala droger. Regelbunden cannabisanvändning kan också förknippas med ökad kriminalitet, depressioner och suicidalt beteende (Fergusson, Horwood & Swain-Cambell, 2001).

Fysisk aktivitet

Den snabba ökningen av barnfetma är oroande i Sverige och världen över. Barn och ungdomar som är överviktiga och feta är benägna att få problem med hälsan och välbefinnandet både på lång och

kort sikt. Fysisk aktivitet är en nyckelkomponent för att hålla kontroll på vikten. Regelbunden fysisk aktivitet skyddar även mot kardiovaskulära sjukdomar. För barn och ungdomar rekommenderas 60 minuters fysisk aktivitet om dagen (Statens folkhälsoinstitut, 2007b).

Idrott är den vanligaste fritidsaktiviteten utanför hemmet och mer än hälften av alla skolbarn är medlemmar i någon idrottsförening. Andelen medlemmar kan dock i högsta grad variera med bostadsort, vilket innebär att bakgrunds- och omgivningsfaktorer påverkar benägenheten att ägna sig åt idrott (Engström, 2002). I årskurs 9 är 45 % av flickorna och 55 % av pojkarna aktiva medlemmar i någon idrottsförening, minst en gång i veckan. Ca 40 % av eleverna i årskurs 9 är även aktiva i någon form av idrott eller sport utanför föreningsverksamheten minst en gång i veckan, året om. Av ungdomarna i årskurs 9 uppger 60-70 % att de är aktiva minst två gånger i veckan (Engström, 2002). I en studie gjord av Raustorp, Pagangazi och Ståhle (2004) bland barn mellan 6-14 år visar det sig att pojkar är signifikant mer aktiva än flickor i alla åldersgrupper. Den minst aktiva pojkgruppen är 14-åringarna och den minst aktiva flickgruppen är 12-åringarna. Den fysiska aktiviteten genom idrott har dock minskat markant. I ett skolprojekt från år 2001 uppger en femtedel av ungdomarna att de över huvudet taget inte sysslar med idrott på sin fritid (Engström, 2002). De flesta elever har dock två lektionstimmar i veckan av ämnet idrott och hälsa. Den stora majoriteten av ungdomar uppger att de deltar och rör sig mycket under skolans gymnastiklektioner. De som anstränger sig mycket tränar också i genomsnitt en halvtimme mer i en idrottsförening än de som inte alls eller sällan deltar i gymnastiklektionerna (Engström, 2002). I denna studie benäms fysisk aktivitet ibland även som träning.

Trygghet

Trygg betyder ”säker, inte oroad eller hotad” (Lexin, 2007). Etymologiskt är ordet ”trygg” besläktat med ”tro” liksom med engelskans ”trust” (Klarqvist, 2004), vilket stämmer ganska bra överens med nuvarande användningen av ordet.

Trygghet är ett vitt begrepp som tar sig många olika uttryck och är olika för olika människor. Detta gör att ordets innebörd kan förändras med tiden, beroende på de olika upplevelser och erfarenheter personer har. Upplevelsen av trygghet är både personlig och gemensam. Att känna trygghet är en subjektiv upplevelse av att känna kontroll över en situation. Att var trygg beror på var och ens förutsättningar och erfarenheter i livet. Ordet kan definieras olika beroende på om det omtalas i det offentliga eller privata rummet (Birgersson & Jofjord, 2006).

Trygghet är centralt för människors välbefinnande. Otrygghet kan bero på många olika faktorer som till exempel risken att råka ut för trafikolyckor eller andra olycksfall. Det finns ett samband mellan känslan av trygghet i närmiljön och självskattad fysisk och psykisk hälsa. En miljö som upplevs som otrygg begränsar människors rörelsefrihet och möjlighet att använda bostadsmiljön, eller omgivande miljön, för exempelvis rekreation och fysisk aktivitet. När det gäller psykisk hälsa kan den undermineras av den stress det innebär att leva i ett område som känns otryggt (Statens folkhälsoinstitut, 2007c).

Trygghet och alkohol, tobak och cannabis

En studie från USA bland 11-13-åringar visar att ungdomar som känner sig otrygga i sin närmiljö, använder alkohol och tobak i en större omfattning. Största anledningen till otrygghet visade sig vara på grund av bråk relaterat till droger där vapen var inblandade. (Burgess Dowdell & Santucci, 2003). En annan studie från USA gjort av Lowry et al. (1999) visar att de ungdomar som använder alkohol och/eller tobak och/eller cannabis, oftare hoppar över att gå till skolan på grund av att de känner sig otrygga. Otrygghetskänslan berodde i detta fall i stor utsträckning på att våld förekom skolan och att vapen ofta var inblandade.

Trygghet och fysisk aktivitet

Ett bostadsområde som känns otryggt påverkar barn och ungdomars fysiska aktivitetsnivå negativt. Studier från USA och Australien visar att det finns ett samband mellan otrygghet och att barn och

ungdomar inte rör på sig tillräckligt mycket. Otryggheten beror antingen på trafiken (Carver et al., 2005, Jago, & Baranowski, 2004) eller på grund av hög kriminalitet förekommer i ens bostadsområdet (Molnar et al., 2004., Boslaugh et al., 2004., Wilson et al., 2004). Många gånger är det föräldrarnas rädsla som gör att de inte låter de unga vara fysiskt aktiva (Dollman, Norton, & Norton, 2005).

Mobbing - trygghet och alkohol, tobak och cannabis

Mobbing är ett fenomen som kan ta sig många uttrycksformer. Allt från tyst uteslutning till verbala tillmälen och fysiskt våld förekommer. Mobbing kan vara en orsak till att man inte känner sig trygg i skolan. Pojkar ägnar sig oftare än flickor åt mobbing genom verbala tillmälen samt fysiskt våld och hot. Flickorna ägnar sig mer åt tyst uteslutning, verbala tillmälen och att sprida rykten och ljuga om andra elever (Danielson & Sundbaum, 2003). Den mesta av mobbingen sker på skolan; på skolgården, i klassrummet eller i korridoren. En mindre del sker även på väg till eller från skolan (Danielson & Sundbaum, 2003). När pojkar trakasserar flickor använder de ofta ord som har sexuella kopplingar, även om det inte alls har relevans till situationen (Duncan, 1998). Sexuella trakasserier kan leda till sämre psykologisk hälsa och känslan av otrygghet i skolan (Gillander Gådin & Hammarström, 2005). Många studier tyder på att det oftare är pojkar som är inblandade i mobbing, antingen såsom mobbare, den som blivit utsatt eller i båda rollerna (Wild, Flisher, Bhana & Lombard, 2004., Danielson & Sundbaum, 2003., Alikasifoglu et al., 2007). En studie från USA visar även att både mobbare och de som blir utsatta för mobbing, känner sig otrygga i skolan (Glew et al., 2005).

Många studier visar att det finns ett samband mellan mobbing och hälsoproblem bland ungdomar. Det är framför allt de som utsätts för mobbing som mår sämre. Indikationer visar dock även att de som mobbar mår dåligt. Depression, oro, psykosomatiska symtom och ätstörningar är lika vanligt hos de som mobbar som hos de som blir utsatta för mobbing (Danielson, 2003). Ungdomar som blir utsatta för mobbing har sämre självförtroende, vilket kan sitta kvar in i vuxen ålder (Rigby, 1994). Ungdomar med dåligt självförtroende är mer mottagliga för olika riskbeteenden såsom rökning, alkohol- och narkotikaanvändning (Wild et al., 2004). Både de som mobbas och de som utsätts för mobbing är generellt mer benägna att ta hälsorisker i form av att röka och konsumera alkohol (Schnohr & Niclasen, 2006., Alikasifoglu et al., 2007., Liang et al., 2007).

En studie från Grönland visar att elever som är involverade i mobbing, antingen som mobbare eller som den som blir mobbad, röker mer och oftare är berusad. Det fanns även starka samband mellan att var involverad i mobbing och inte tycka om skolan, skatta sin hälsa lågt och ha svårigheter att sova. De som mobbar visar även en högre frekvens av magont (Schnohr & Niclasen, 2006). En annan studie från Turkiet (Alikasifoglu et al., 2007) visar att både de som mobbar och de som blir utsatta för mobbing, röker och dricker mer alkohol, än övriga ungdomar. Ungdomar som utsätts för mobbing har också oftare ont i huvudet och i magen samt problem med att sova. Ungdomar som är inblandade i mobbing på ett eller annat sätt visar även emotionella problem såsom depression, oro, suicidal tankar, ensamhet, isolation och negativitet mot skolan. De ungdomar som blir utsatta för mobbing känner sig otrygga i skolan. I en studie från Sydafrika visade det sig att ungdomar som utsätts för mobbing röker i mindre utsträckning än de ungdomar som inte alls är inblandade i mobbing (Liang et al., 2007).

Ungdomsstyrelsen – en myndighet som ansvarar för ungdomsfrågor.

Ungdomsstyrelsen är en myndighet som är underställd regeringen och vars huvudsakliga mål är att arbeta för att ungdomar ska ha en verklig tillgång till makt och välfärd. Ungdomsstyrelsens arbetsuppgifter är att ta fram samt förmedla uppgifter om ungdomars levnadsvillkor. De följer även upp riksdagen och regeringens ungdomspolitiska mål på ett nationellt plan samt stödjer kommunerna i deras arbete för ungdomar. Ungdomsstyrelsen fördelar även bidrag till utvecklingen av ungas fritids- och föreningsverksamhet samt jobbar med internationella ungdomssamarbeten.

Under våren 2001 bjöd ungdomsstyrelsen in kommunerna att delta i ett pilotprojekt kring uppföljningen av den kommunala ungdomspolitiken, det så kallade LUPP-projektet (Lokal uppföljning av ungdomspolitiken), som pågick under 2001-2003. Till projektet anmälde 47

kommuner sitt intresse av att tillsammans med ungdomsstyrelsen utarbeta metoder för uppföljning och utveckling av ungdomspolitik. Av dessa 47 kommuner valdes nio stycken ut för att ingå i pilotprojektet. De utvalda kommunerna var Haparanda, Lycksele, Motala, Västerås, Kristinehamn, Huddinge, Växjö, Båstad och Malmö. Kriterier som var viktiga i urvalsprocessen var främst kommunernas vilja att utveckla ungdomspolitik, att resurser fanns att satsa på projektet samt att det fanns en bred politisk förankring att genomföra ungdomsundersökningen. De utvalda kommunerna skiljer sig åt såväl geografiskt som storleksmässigt och har arbetat med ungdomspolitiska frågor på olika sätt (Ungdomsstyrelsen, 2007a).

Frågorna som används i LUPP-enkäten kommer bland annat från skolverkets "Attityder till skolan", ungdomsstyrelsens "Attityd och värderingsstudie", "IEA", SCB:s "ULF", folkhälsoinstitutets "Folkhälsoenkät" samt SOM-institutets årliga enkät. Den första LUPP-enkäten som utformades kom först att testas på en skolklass. Därefter reviderades den för att skarpt distribueras ut till ungdomar i de deltagande kommunerna. Nu har LUPP-enkäten skickats ut i fyra omgångar och besvarats av över 50 000 elever. Efter varje år har LUPP-enkäten reviderats utifrån de synpunkter som undersökningsledarna fått in från respondenterna (M. Björkström, personlig kommunikation, 3 mars, 2007).

I de två första omgångarna valde ungdomsstyrelsen att samarbeta med ett begränsat antal kommuner men från och med 2005 har alla kommuner årligen blivit inbjudna att delta i LUPP. När enkätundersökningen är klar fortsätter kommunerna att utveckla ungdomspolitik på egen hand. Mellan 2001 och 2006 har fler än en fjärdedel av Sveriges kommuner deltagit i LUPP undersökningarna (Ungdomsstyrelsen, 2007a).

Med hjälp av kunskaperna från enkätenundersökningen är det möjligt för politiker och tjänstemän att sätta upp mätbara mål för den kommunala verksamheten. För att bedöma effekterna av den lokala ungdomspolitik kan undersökningen sedan upprepas igen efter några år (Ungdomsstyrelsen, 2007a).

I LUPP-enkäten definieras inte trygghet. Det finns emellertid frågor om våld, som misshandel, sexuellt våld, stöld och hot samt frågor om man känner sig trygg på olika platser som skolan, hemma och ute på stan. Dessa frågor användes tillsammans med frågor om mobbing och utfrysning för att belysa aspekter av trygghet. I enkäten finns en definition på mobbing och utfrysning: "Med *mobbing* menar vi att någon/ några flera gånger under en längre tid hotar eller säger/skriver elaka och obehagliga saker. Mobbing kan också vara när någon/ några slår, knuffar, sparkar eller håller fast någon annan mot hans eller hennes vilja. Enstaka slagsmål/ konflikter mellan elever är inte mobbing. Med *utfrysning* menar vi att någon som vill vara med de andra inte får det." (Ungdomsstyrelsen, 2006).

Syftet med studien

Såsom tidigare påvisats använder ungdomar alkohol, tobak och narkotika i olika utsträckning. Ibland känner sig ungdomar otrygga i skolan och i sin närmiljö på grund av mobbing eller risken att bli utsatt för brott såsom hot och våld. Mycket få studier har granskat relationen mellan att inte känna sig trygga sin närmiljön och hälsorisk beteenden som alkohol-, tobak- och narkotika användning och fysisk aktivitets nivå. Därför vill jag undersöka sambandet mellan trygghet och hälsorisk beteenden i denna studie.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att undersöka sambandet mellan trygghet och hälsorisk beteenden hos ungdomar.

- Är det någon skillnad i bruket av alkohol, tobak och narkotika mellan trygga och otrygga ungdomar?
- Tränar otrygga och trygga ungdomar i samma utsträckning?

Metod

Deltagarna och bortfallet

Deltagarna till studien kom från de tre högstadieskolor: Noretskolan, Strandens skola samt Morkarbyhöjdens skola, alla tillhörande Mora kommun (Å. Nyström, personlig kommunikation, 3 mars, 2007). Några exklusionskrav fanns ej. Alla skolor ligger således i samma geografiska område. Eleverna från årskurs 7-9 besvarade LUPP-enkäten. Totalt gick det 959 elever på högstadiet i de tre högstadieskolorna och av dessa besvarade 746 elever enkäten. Detta gav en svarsfrekvens på 77,8 % och ett bortfall på 22,2 %. Av de deltagarna som medverkade i studien var 51,6 % (383st) pojkar och 48,4 % (359st) flickor. Eleverna var i åldrarna ca 13-15 år.

Samtliga elever som var i skolan den dagen enkätundersökningen genomfördes tillfrågades om vara medverka i undersökningen. Det erbjöds inte något uppsamlingstillfälle för de elever som missade enkätundersökningen (Å. Nyström, personlig kommunikation, 3 mars, 2007). Bortfallet på 22,2 % kan ha berott på att elever valt att inte delta, att man haft sjukfrånvaro eller att man skolkat. Om den huvudsakliga anledningen var skolka finns det anledning att tro att elever med en mer problematisk skolgång och ett mer problemfyllt privatliv uteblir. Risken finns då att bortfallet gör att åsikter och vanor som finns i denna population, inte blir kända i undersökningen.

Mora Kommun

Mora kommun tillhör Dalarnas län som innefattar 15 kommuner och har totalt 280 575 invånare och en befolkningstätheten på 10 inv/km². Invånarantalet i Mora kommun är 20 246 vilket ger en befolkningstäthet på 7,2 inv./km² (Sveriges national atlas, 2007). Mora räknas som en tätortsnära landsbygds kommun enligt Glesbygdsverket (2007).

Näringslivet i Mora präglas av tillverkningsindustrin, turism och handel. Natur och kultur har skapat underlag för en omfattande turism som varje år omsätter miljardbelopp. Denna inkomstkälla ger underlag för en handel som ligger långt högre än riksgenomsnittet (Mora kommun, 2007a). Öppet arbetslösa i åldrarna 20-64 år, är 4 % vilket motsvarar riksgenomsnittet. Andelen som förvärvsarbetar i åldrarna 20-64 år, är 80 %, vilket är högre än riksgenomsnittet som ligger på 76 % (Statens folkhälsoinstitut, 2007d). De populäraste partierna i riksdagsvalet 2006 var centerpartiet och socialdemokraterna (Mora kommun, 2007b).

Enkäten

Syftet med enkäten är att kartlägga och analysera ungas levnadsvillkor. I enkäten får ungdomar möjlighet att själva uttrycka hur de upplever sin livssituation och utifrån svaren kan kommunerna sedan utveckla sin verksamhet i rätt riktning. Från år 2004 har alla kommuner i Sverige möjligheten att delta i LUPP. Datamaterialet som samlas in genom LUPP gör att det är möjligt för kommunerna att jämföra sig med varandra och med ett nationellt snitt. Detta gör att kommunerna har en möjlighet att hjälpa varandra genom att beskriva vilken ungdomspolitik som har fungerat och vilken som inte har gjort det (Ungdomsstyrelsen, 2007b).

LUPP-enkäten finns i tre olika varianter. En för skolår 7-9, en för gymnasieelever och en för unga vuxna mellan 19 och 25år (Ungdomsstyrelsen, 2007b). Analysen av LUPP- enkäten har riktat in sig på skolår 7-9 och därför är det denna enkät som här beskrivs mer ingående. Variationerna mellan de tre enkäterna bör dock påpekas inte vara så stora, endast några frågor skiljer dem åt.

LUPP- enkäten finns både i pappersform och i elektroniskform men frågorna är identiska. Varje kommun bestämmer individuellt hur man vill att enkäten ska besvaras. Den elektroniska enkäten, där svaren förs in av respondenten direkt på en dator, underlättar dock hanteringen av materialet avsevärt och är också den mest använda svarsformen (Ungdomsstyrelsen, 2007b).

Ungdomsstyrelsen rekommenderar att följa upp undersökningen vart tredje till vart fjärde år med att skicka ut LUPP-enkäten igen. Om resurserna tillät så skulle dock undersökningen genomföras oftare. Genom uppföljningsundersökningarna kan förändringar spåras och kopplas till den förda ungdomspolitikerna i kommunen (Ungdomsstyrelsen, 2007b).

Frågorna är antingen flervalfrågor eller utformade så att man får formulera sina åsikter fritt. Enkäten tar ca 30-40 min att besvara. Enkäten är indelad i åtta olika delar (A-H) och handlar om bakgrund, fritid, skola, politik, samhälle och inflyttande, trygghet, hälsa, arbete samt framtid. Enkäten består av totalt 77 frågor. Del A har tio frågor och behandlar bakgrundsfrågor såsom ålder, kön, boende och föräldrar. Del B har 13 frågor och handlar om fritid såsom intressen, fritidsmöjligheter, föreningsliv och resor. Del C har sex frågor och berör frågor om skolan såsom stämningen i skolan, skolmiljön, inflyttande, skolk och information om gymnasievalet. Del D har 12 frågor och handlar om politik, samhälle och inflyttande såsom intresse för politik, politiskt engagemang samt möjligheten och viljan att påverka. Del E består av fem frågor och handlar om trygghet såsom var man känner sig trygg och om man någon gång varit utsatt för hot, misshandel och mobbing. Del F består av 16 frågor och handlar om hälsa såsom hur man mår och hur man ser på sin hälsa. Del G har åtta frågor om arbete såsom extrajobb, sommarjobb och arbete i framtiden. Del H, som för övrigt är den sista delen, består av sju frågor och handlar om framtid såsom hur man ser på denna och vad man har tänkt göra i framtiden (Ungdomsstyrelsen, 2006). Analysen av LUPP-enkäten har avgränsats till att behandla frågor inom områdena bakgrund, trygghet samt hälsa. Hela LUPP-enkäten med samtliga frågor finns som bilagan.

Datainsamling och genomförande

När Mora kommun fått klartecken att delta i LUPP-projektet, informerades högstadieskolorna och LUPP-enkäten distribuerades ut. Information till föräldrarna gavs på de föräldramöten som ägde rum hösten innan enkätundersökningen skulle genomföras. Informatörer på dessa föräldramöten var representanter från Mora kommun. För att underlätta för lärarna att genomföra undersökningen, informerades de grundligt om LUPP-enkäten samt gavs skriftliga instruktioner om enkätens uppbyggnad och genomförande. Allt för att de skulle kunde besvara eventuella frågor från eleverna. Eleverna blev informerade om undersökningen i samband med genomförandet. Att deltagandet i undersökningen var frivilligt och att den var helt anonym angavs också. Eleverna fyllde i enkäten i skolan under skoltid i klassrummet. Undersökningen genomfördes med pappersenkäten. Detta val berodde på att det fanns för få datorer för att kunna genomföra undersökningen elektroniskt. Efter undersökningen samlades svaren in av lärarna. En del av svaren skickades till kommunen via internpost men det stora flertalet hämtades på respektive skola av kommunens representanter. Svaren kom sedan att matas in för hand i ungdomsstyrelsens databas. Ansvariga för detta var tjänstemän i Mora kommun. Att man valde att lämna ut LUPP-enkäten i skolan beror på att ungdomarna finns samlade där, vilket gör undersökningsscenariot enklare (Å. Nyström, personlig kommunikation, 3 mars, 2007).

Enkätundersökningen ägde rum under november och december år 2006. Det var upp till varje respektive klasslärare att hitta en lämplig tidpunkt för genomförandet (Å. Nyström, personlig kommunikation, 3 mars, 2007).

Data analys

Variabler

De utfallsvariabler som har använts var hälsofrågorna F5, F7, F9 och F11 (se bilagan). På vissa frågor slogs svarsalternativ samman för att göra resultaten mer överskådliga.

Fråga F5 "Hur ofta brukar du träna så att du blir andfådd eller svettas?". Svarsalternativen var: 1="Varje dag", 2="Flera gånger i veckan", 3="En gång i veckan", 4="Någon gång i månaden" eller 5="Mer sällan eller aldrig". Denna fråga kodades om från fem till endast två svarsalternativ. Det första alternativet var "ofta" vilket innebär svarsalternativen 1 till och med 3. Det andra alternativet var "sällan" vilket innebär svarsalternativen 4 och 5.

Fråga F7 "Hur ofta brukar du? Röka cigaretter, Snusa, Dricka folköl och Dricka starköl/ cider/ alkoholäsk/ vin/ sprit.". Det finns sju alternativ till varje fråga: 1="Aldrig", 2="En gång om året eller mer sällan", 3="Några gånger per år", 4="Någon gång i månaden", 5="En gång i veckan", 6="Flera gånger i veckan" eller 7="Varje dag". Från början fanns det sju svarsalternativ som gjordes om till två; "aldrig" vilket innebär svarsalternativet 1 eller "har provat en eller flera gånger" vilket innebär 2 till och med 7.

Fråga F9 "Hur ofta dricker du så mycket alkohol att du känner dig berusad?". Svarsalternativen var: "Aldrig", "en gång om året eller mera sällan", "Några gånger per år", "Någon gång i månaden", "Ett par gånger i månaden" eller "Någon gång i månaden".

Fråga F11 "Har du någon gång? Använt hasch eller marijuana och Använt annan narkotika än hasch eller marijuana.". Det finns fem alternativ till varje fråga: 1= "Nej", 2="Ja, en gång", 3="Ja, 2-10 gånger", 4="Ja, 11-20 gånger" eller 5="Ja, mer än 20 gånger". De fem svarsalternativ gjordes om till två; "nej" vilket innebär svarsalternativ 1 och "ja" vilket innebar svarsalternativ 2 till och med 5.

Den oberoende variabeln är ungdomarnas känsla av trygghet. Fråga E1 var "Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av följande hänt dig?". "Jag har inte vågat gå ut", "Någon har hotat mig", "Någon har stulit från mig", "Jag har blivit utsatt för misshandel", "Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande" och "Inget av detta har hänt mig". Svarsalternativen var: "ja" eller "nej".

Fråga E2 "Känner du dig trygg på följande ställen?" "Utomhus i mitt bostadsområde på dagen", "Utomhus i mittbostadsområde på kvällen", "På väg till eller ifrån skolan", "I klassrummet", "På rasterna i skolan", "På ungdomenshus, fritisgård eller liknande", "På diskotek eller annat nöjesställe", "Ute på stan på allmänplats", "På buss, tåg, tunnelbana eller liknande" och "I hemmet". Det finns tre alternativ till varje fråga; 1="Ja, alltid", 2="Ja, ofta" eller 3="Nej". Dessa svarsalternativ gjorde om till "Ja" vilket innebär svarsalternativen 1 och 2 och "Nej" vilket innebär svarsalternativ 3.

Fråga E3 "Har du blivit mobbad eller utfrysad det senaste halvåret?" Svares alternativen är "Ja" eller "Nej".

Fråga E5 "Har du själv deltagit i mobbing eller utfrysning det senaste halvåret?" Svaresalternativen är: "Ja" eller "Nej".

Univariata analyser

Materialet har bearbetats med SPSS 14,0. Frekvenstabeller gjordes för bakgrundsfrågorna, trygghetsfrågorna och hälsofrågorna. Under "Ungdomarnas bakgrund" finns information om köns uppdelningen, boendeform, medborgarskap och föräldrarnas sysselsättning. Under "Ungdomarnas hälsobeteenden" finns information om deras bruk av alkohol, tobak och narkotika samt hur ofta de är fysisk aktiva. Under rubriken "Ungdomarnas trygghet" finns den information som framkommit om var ungdomarna inte känner sig trygga, om de har blivit utsatta för något och om mobbing. Hälsofråga 9 "Hur ofta dricker du så mycket alkohol att du känner dig berusad?" togs bort på grund av att bortfallet var 65,1 %.

Bivariata analyser

Analyserna har utgått från frågeställningarna. Därför gjordes korstabeller mellan hälsofrågorna och trygghetsfrågorna. Korstabeller på fjärde trygghetsfrågan gjordes inte på grund av att den är en följdfråga till trean och dessa svar redovisades under "Ungdomarnas trygghet". I korstabellerna utföres även Fishers exakta test för att se eventuella signifikanta samband. Signifikans nivån var satt till 5 %.

Etiska aspekter

Enkäten besvarades av ungdomar som går i årskurs 7-9. Då är eleverna mellan ca 13-15 år gamla. Enligt lagen (2003:460) om etiskprövning av forskning som avser människor står det i 18 § "Om forskningspersonen har fyllt 15 år men inte 18 år och inser vad forskningen innebär för hans eller hennes del, skall han eller hon själv informeras om och samtycka till forskningen på det sätt som anges i 16 och 17 §§. I andra fall när forskningspersonen inte har fyllt 18 år, skall vårdnadshavarna informeras om och samtycka till forskningen på det sätt som anges i 16 och 17 §§. Forskningspersonen själv skall dock så långt möjligt informeras om forskningen. Trots vårdnadshavarnas samtycke får forskningen inte utföras om en forskningsperson som är under 15 år inser vad den innebär för hans eller hennes del och motsätter sig att den utförs" (Rättsnätet, 2007). Utifrån denna lag valde Mora kommun att medverka vid alla föräldrar möten innan enkäten skickades ut, för att informera om LUPP-enkäten och vad deras barn hade möjligheten att delta i och besvara eventuella frågor.

Eleverna fick välja om de ville vara med i studien då den delades ut i klassrummet. Det var helt frivillig att delta i studien. Eleverna informerades också om att studien var helt anonym och att ingen kunde spåra vad var och en av eleverna har svarat. Om någon elev inte vill besvara enkäten så behöver han/ hon inte delta även om det skede under skoltid.

Resultat

Ungdomarnas bakgrund

Av alla 746 tillfrågade ungdomarna var 48,4 % (n= 359) flickor och 51,6 % (n=383) pojkar, av dessa ungdomar var endast en pojke icke svensk medborgare. Av ungdomarna var 97,8 % födda i Sverige. Av de tillfrågade hade 91,5 % en svenskfödd mamma och 94,3 % en svenskfödd pappa. 62,7 % av ungdomarna bodde med båda sina föräldrar, 24 % bodde ibland hos sin pappa och ibland hos sin mamma, 12,5 % bodde med endast en förälder och 0,8 % bodde inte med någon förälder alls. Av ungdomarna bodde 87,7 % i villa, gård eller radhus och 11,4 % bodde i lägenhet. Vanligaste sysselsättningen bland föräldrarna var arbete. Av papporna hade 88,1 % arbete, motsvarande siffra för mammorna var 81,5 %. Arbetslösheten bland papporna var 1,8 % och bland mammorna 3,7 %.

Ungdomarnas hälsobeteenden

Av ungdomarna var det 24,2 % av pojkarna och 20,7 % av flickorna som hade provat folköl. Av pojkarna hade 33,1 %, och 35,1 % av flickorna, provat att dricka starköl, cider, alkoholisk vin eller sprit. Av pojkarna hade 13,0 %, och 8,1 % av flickorna, provat att snusa. 14,6 % av pojkarna och 14,3 % av flickorna hade provat att rökt cigaretter. Av pojkarna hade 2,4 % och 1,4 % av flickorna provat marijuana eller hasch. Av pojkarna hade 2,6 % och 0,6 % provat någon annan narkotika än marijuana och hasch.

Bland pojkarna tränade 17,3 % varje dag, 58,9 % flera gånger i veckan och 12,4 % en gång i veckan. Bland flickorna tränade 6,3 % varje dag, 60,4 % flera gånger i veckan och 19,4 % en gång i veckan.

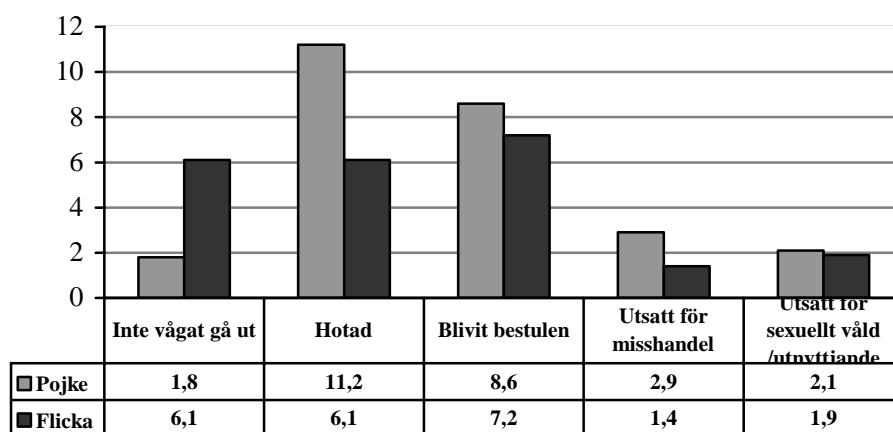
Ungdomarnas trygghet

Det var fler flickor än pojkar som inte kände sig trygga på olika ställen i samhället (se bilagan, fråga E2). Av de tio ställen man utgått från i enkäten visade det sig endast vara ett ställe där pojkarna kände sig mindre trygga än flickorna (se tabell 1).

Tabell 1. Trygghetsfråga 2 "Känner du dig trygg på följande ställen?"

Känner du dig trygg på följande ställen?	Pojke		Flicka		p-värde Fishers exakta test
	%	n	%	n	
<i>I hemmet</i>					p=0,747
Ja	96,3	369	97,2	349	
Nej	1,0	4	1,4	5	
Missing	2,6	10	1,4	5	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	
<i>På buss, tåg, tunnelbana eller liknade</i>					p=0,001
Ja	94,0	360	88,6	318	
Nej	3,1	12	8,6	31	
Missing	2,9	11	2,8	10	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	
<i>Ute på stan, på allmän plats</i>					p=0,215
Ja	94,2	361	95,0	341	
Nej	2,3	9	4,2	15	
Missing	3,4	13	0,8	3	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	
<i>På diskotek eller annan nöjesställe</i>					p=0,127
Ja	88,7	340	88,0	315	
Nej	3,7	14	6,4	23	
Missing	7,6	29	5,8	21	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	
<i>På ungdomens hus, fritidsgård eller liknade</i>					p=0,259
Ja	88,3	338	85,0	305	
Nej	3,1	12	4,7	17	
Missing	8,6	33	10,3	37	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	
<i>På rasterna i skolan</i>					p=0,839
Ja	95,3	365	95,0	341	
Nej	3,1	12	3,6	13	
Missing	1,6	6	1,4	5	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	
<i>I klassrummet</i>					p=0,165
Ja	97,4	373	96,1	345	
Nej	1,0	4	2,5	9	
Missing	1,6	6	1,4	5	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	
<i>På väg till och i från skolan</i>					p=1,000
Ja	97,4	373	97,7	351	
Nej	1,1	4	1,1	4	
Missing	1,6	6	1,1	4	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	
<i>Utomhus i mitt bostadsområde på kvällen</i>					p=0,002
Ja	94,8	363	90,5	325	
Nej	3,1	12	8,3	30	
Missing	2,1	8	1,1	4	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	
<i>Utomhus i mitt bostadsområde på dagen</i>					p=0,218
Ja	97,1	372	98,0	352	
Nej	1,3	5	0,2	1	
Missing	1,6	6	1,7	6	
<i>Totalt</i>	<i>100,0</i>	<i>383</i>	<i>100,0</i>	<i>359</i>	

Trots att det var en större andel pojkar som hade blivit hotade, bestulna, utsatta för misshandel eller för sexuellt våld/ utnyttjande, var det en större andel flickor som inte vågat gå ut vid något tillfälle under det senaste halvåret (se figur 1).

Figur 1. Relativ svarsfrekvens för trygghetsfråga 1 "Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av detta hänt dig?"(%).

Det var vanligare att flickor (13,5 %) blir mobbade än att pojkar (8,8 %) blev det ($p=0,058$). Det var vanligare att pojkar hade deltagit i mobbing eller utfrysning än att flickor hade gjort det ($p=0,258$). Mest förekommande var mobbing i skolan på rasterna följt av i klassrummet. Det var även vanligt att bli mobbad via telefonsamtal, sms, e-post, hemsida eller ute på stan.

Är det skillnad i bruket av alkohol mellan otrygga och trygga ungdomar?

Folköl

Av de ungdomar som blivit utsatta för något eller några av påståendena i tabell 2, visade det sig att en större andel hade provat att dricka folköl en eller flera gånger, än de som inte hade blivit utsatta för något av dessa (se tabell 2).

Ett signifikant samband fanns mellan att inte känna sig trygg "i hemmet" och att ha provat att dricka folköl en eller flera gånger ($p=0,006$). Av de som svarat att de inte kände sig trygga "i hemmet", har 66,7 % provat folköl. Motsvarande siffra för de som kände sig trygga "i hemmet" 22,0 %.

Ett signifikant samband kunde även ses mellan att ha deltagit i mobbing eller utfrysning och att ha provat att dricka folköl en eller flera gånger ($p=0,000$). Av de som deltagit i mobbing hade 49,3 % provat folköl, bland de som inte hade deltagit var siffran 19,7 %. Även bland de som hade blivit utsatta för mobbing eller utfrysning var det större andel som hade provat att dricka folköl en eller flera gånger (27,8 %), än de som inte hade blivit utsatta (21,5 %) ($p=0,200$).

Tabell 2. Korstabell mellan trygghetsfråga 1 "Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av detta hänt dig?" och hälsofråga 7 "Hur ofta brukar du? Dricka folköl." Tabellen visar de som har provat att dricka folköl en eller flera gånger. (%). Missing 2,4% n = 18. Signifikans = *

	Hur ofta brukar du dricka folköl?			
	Har provat en eller flera gånger		Totalt n	p-värde Fishers exakt test
Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av följande hänt dig?	Procent	n		
Jag har inte vågat gå ut				<i>p=0,822</i>
Nej	22,5	157	699	
Ja	24,1	7	29	
Någon har hotat mig *				<i>p=0,000</i>
Nej	20,4	135	663	
Ja	44,6	29	65	
Någon har stulit från mig *				<i>p=0,000</i>
Nej	20,8	139	669	
Ja	42,4	25	59	
Jag har blivit utsatt för misshandel *				<i>p=0,001</i>
Nej	21,6	154	712	
Ja	62,5	10	16	
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld /utnyttjande				<i>p=0,053</i>
Nej	22,0	157	713	
Ja	46,7	7	15	

Starköl, cider, alkoholisk, vin och sprit

Av de ungdomar som hade blivit utsatta för något eller några av påståendena i tabell 3, visade det sig att en större andel hade provat att dricka starköl, cider, alkoholisk, vin och/ eller sprit en eller flera gånger, än de som inte hade varit utsatta för något av detta (se tabell 3).

Inga signifikanta samband kunde ses mellan att känna sig trygg på olika ställen i samhället (se bilagan, fråga E2) och att ha provat dricka starköl, cider, alkoholisk, vin och/ eller sprit en eller flera gånger. Anmärkningsvärt är dock att av de som inte kände sig trygga "i hemmet", hade 66,7 % provat att dricka starköl, cider, alkoholisk, vin och/ eller sprit jämfört med 34,2 % av de som kände sig trygga "i hemmet" ($p=0,071$).

Ett signifikant samband fanns mellan de som deltagit i mobbing eller utfrysning och de som hade provat att dricka starköl, cider, alkoholisk, vin och/ eller sprit en eller flera gånger ($p=0,000$). Av de som deltagit i mobbing hade 66,2 % provat någon av dessa alkoholhaltiga drycker och av de som inte hade deltagit i mobbing hade bara 31,0 % gjort det. Det var även fler av de som hade blivit mobbade eller blivit utfrysade som hade provat att dricka starköl, cider, alkoholisk, vin och/ eller sprit en eller flera gånger (37,2 %) än bland de som inte hade blivit det (33,7 %) ($p=0,613$).

Tabell 3. Korstabell mellan trygghetsfråga 1 "Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av detta hänt dig?" och hälsofråga 7 "Hur ofta brukar du? Dricka Starköl, cider, alkoholisk, vin eller sprit." Tabellen visar de som har provat att dricka starköl, cider, alkoholisk, vin eller sprit en eller flera gånger. (%). Missing 2,3% n = 17. Signifikans = *

	Hur ofta brukar du dricka starköl, cider, alkoholisk, vin eller sprit?			
	Har provat en eller flera gånger		Totalt n	p-värde Fishers exakta test
Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av följande hänt dig?	Procent	n		
Jag har inte vågat gå ut				<i>p=0,693</i>
Nej	34,3	240	700	
Ja	37,9	11	29	
Någon har hotat mig *				<i>p=0,001</i>
Nej	32,5	216	665	
Ja	54,7	35	64	
Någon har stulit från mig *				<i>p=0,009</i>
Nej	33,0	221	670	
Ja	50,8	30	59	
Jag har blivit utsatt för misshandel *				<i>p=0,029</i>
Nej	33,8	241	713	
Ja	62,5	10	16	
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld /utnyttjande *				<i>p=0,000</i>
Nej	33,5	239	714	
Ja	80,0	12	15	

Är det skillnad i bruket av tobak mellan otrygga och trygga ungdomar?

Cigaretter

Av de ungdomar som hade blivit utsatta för något eller några av påståenden i tabell 4 har en större andel provat att röka cigaretter än de som inte hade varit utsatta för något av detta (se tabell 4).

Inga signifikanta samband kunde ses mellan att känna sig trygg på olika ställen i samhället (se bilagan, fråga E2) och att ha provat att röka cigaretter. Intressant är dock att av de ungdomar som inte kände sig trygga "i hemmet" är det 37,5 % som har provat på att röka cigaretter en eller flera gånger. Däremot var det endast 14,6 % av de ungdomar som kände sig trygga "i hemmet" som har provat att röka ($p=0,102$).

Signifikanta samband fanns både mellan att ha blivit mobbad och deltagit i mobbning och att ha provat att röka cigaretter en eller flera gånger. Av de som hade blivit mobbade eller utfrysta hade 24,4 % provat att röka jämfört med 13,2 % av de som inte hade blivit mobbade ($p=0,015$). Av de som hade deltagit i mobbning har 41,0 % provat att röka jämfört med 12,3 % av de som inte deltagit i mobbning ($p=0,000$).

Tabell 4. Korstabell mellan trygghetsfråga 1 "Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av detta hänt dig?" och hälsofråga 7 "Hur ofta brukar du? Röka cigaretter." Tabellen visar de som har provat att röka cigaretter en eller flera gånger. (%). Missing 4,0% n = 30. Signifikans = *

Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av följande hänt dig?	Hur ofta brukar du röka cigaretter?			
	Har provat en eller flera gånger		Totalt n	p-värde Fishers exakta test
	Procent	n		
Jag har inte vågat gå ut				<i>p=0,588</i>
Nej	14,5	100	688	
Ja	17,9	5	28	
Någon har hotat mig *				<i>p=0,001</i>
Nej	13,1	86	654	
Ja	30,6	19	62	
Någon har stulit från mig *				<i>p=0,027</i>
Nej	13,8	91	661	
Ja	25,5	14	55	
Jag har blivit utsatt för misshandel *				<i>p=0,002</i>
Nej	14,0	98	702	
Ja	50,0	7	14	
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld /utnyttjande *				<i>p=0,001</i>
Nej	14,0	99	706	
Ja	60,0	6	10	

Snus

Av de ungdomar som hade blivit utsatta för något eller några av påståenden i tabell 5, är det en större andel som hade provat att snusa, en eller flera gånger än de som inte hade varit utsatta för något av detta, med undantag för "jag har inte vågat gå ut" (se tabell 5).

Inga signifikanta samband sågs mellan att känna sig trygg på olika ställen i samhället (se bilagan, fråga E2) och att ha provat att snusa en eller flera gånger. Dock kan man även här se att av de ungdomar som inte kände sig trygga "i hemmet" så var det en anmärkningsvärt stor andel (33,3 %) som hade provat att snusa en eller flera gånger. Endast 10,4 % av de ungdomar som kände sig trygga "i hemmet" hade provat att snusa ($p=0,061$).

Av de som blivit mobbade eller utfrysta var det en mindre andel som hade provat att snusa en eller flera gånger (9,3 %) jämfört med de som inte hade provat (10,5 %) ($p=1,000$). Däremot var det en signifikant större andel av de ungdomar som hade deltagit i mobbing som hade provat att snusa en eller flera gånger (31,1 %). Bland de som inte hade deltagit i mobbing är siffran 8,5 % ($p=0,000$).

Tabell 5. Korstabell mellan trygghetsfråga 1 "Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av detta hänt dig?" och hälsofråga 7 "Hur ofta brukar du? Snusa." Tabellen visar de som har provat att snusa en eller flera gånger. (%). Missing 5,8% n =43 . Signifikans = *

	Hur ofta brukar du Snusa?			
	Har provat en eller flera gånger		Totalt n	p-värde Fishers exakta test
Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av följande hänt dig?	Procent	n		
Jag har inte vågat gå ut				<i>p=0,758</i>
Nej	10,7	72	675	
Ja	7,1	2	28	
Någon har hotat mig *				<i>p=0,000</i>
Nej	8,9	57	640	
Ja	27,0	17	63	
Någon har stulit från mig				<i>p=0,161</i>
Nej	10,0	65	649	
Ja	16,7	9	54	
Jag har blivit utsatt för misshandel *				<i>p=0,003</i>
Nej	9,9	68	688	
Ja	40,0	6	15	
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld /utnyttjande *				<i>p=0,001</i>
Nej	9,9	68	690	
Ja	46,2	6	13	

Är det skillnad i bruket av narkotika mellan otrygga och trygga ungdomar?

Hasch och Marijuana

Av de ungdomar som hade blivit utsatta för något eller några av påståenden i tabell 6, var de en större andel som hade provat hasch eller marijuana, en eller fler gånger, än de som inte hade varit utsatta för något av detta (se tabell 6).

Signifikanta samband fanns mellan att ha provat hasch eller marijuana någon gång och att inte känna sig trygg "i klassrummet" eller "på rasterna i skolan". Av de som inte kände sig trygga "i klassrummet" har 15,4 % någon gång använt hasch eller marijuana. Endast 1,5 % av de ungdomar som kände sig trygga "i klassrummet" hade någon gång provat dessa droger ($p=0,020$). Av de som inte kände sig trygga "på rasterna i skolan" var det 12,0 % som hade använt hasch eller marijuana. Bland de som kände sig trygga "på rasterna i skolan" var siffran 1,4 % ($p=0,008$).

Det fanns ett signifikant samband mellan att ha deltagit i mobbing och att någon gång ha provat hasch eller marijuana. Av de som deltagit i mobbing och utfrysning uppgav 7,0 % att de någon gång hade provat hasch eller marijuana ($p=0,005$). Bland de som inte deltagit i mobbing och utfrysning är siffran 1,2 %. Av de ungdomar som uppgav att de hade blivit mobbade eller utfrysta hade 5,0 % provat hasch eller marijuana. Bland de som inte hade blivit mobbade var siffran 1,5 % ($p=0,056$).

Tabell 6. Korstabell mellan trygghetsfråga 1 "Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av detta hänt dig?" och hälsofråga 7 "Har du någon gång använt hasch eller marijuana?" Tabellen visar de som har någon gång använt hasch eller marijuana. (%). Missing 0,3% n = 2. Signifikans = *

	Har du någon gång använt hasch eller marijuana			
	Ja		Totalt n	p-värde Fishers exakta test
Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av följande hänt dig?	Procent	n		
Jag har inte vågat gå ut				<i>p=0,100</i>
Nej	1,7	12	715	
Ja	6,9	2	29	
Någon har hotat mig *				<i>p=0,001</i>
Nej	1,2	8	679	
Ja	9,2	6	65	
Någon har stulit från mig *				<i>p=0,020</i>
Nej	1,5	10	685	
Ja	6,8	4	59	
Jag har blivit utsatt för misshandel *				<i>p=0,000</i>
Nej	1,2	9	728	
Ja	31,3	5	16	
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld /utnyttjande *				<i>p=0,000</i>
Nej	1,4	10	729	
Ja	26,7	4	15	

Övrig narkotika

Av de ungdomar som hade blivit utsatta för något eller några av påståenden i tabell 7, var det en större andel som hade provat annan narkotika än hasch eller marijuana någon gång, än de som inte har varit utsatta (se tabell 7).

Signifikanta samband fanns mellan att inte känna sig trygg på "ungdomens hus, fritidsgård eller liknande" och på "diskotek eller annat nöjesställe" och att ha provat annan narkotika än hasch eller marijuana. Av de som inte kände sig trygga på "ungdomens hus, fritidsgård eller liknade" var det 10,3 % som använt annan narkotika än hasch eller marijuana. Endast 1,2 % av de ungdomar som kände sig trygga på "ungdomens hus, fritidsgård eller liknade" hade någon gång provat annan narkotika än hasch eller marijuana ($p=0,009$). Av de som inte kände sig trygga på "diskotek eller annat nöjesställe" var det 8,1 % som använt annan narkotika än hasch eller marijuana. Endast 1,2 % av de ungdomar som kände sig trygga på "diskotek eller annat nöjesställe" hade någon gång provat annan narkotika än hasch eller marijuana ($p=0,017$).

Ett signifikant samband fanns mellan att delta i mobbing och att någon gång ha provat annan narkotika än hasch eller marijuana. Av de som hade deltagit i mobbing och utfrysning uppgav 5,6 % att de någon gång hade provat annan narkotika än hasch eller marijuana ($p=0,023$). Bland de som inte hade deltagit i mobbing och utfrysning är siffran endast 1,2 %. Av de ungdomar som hade uppgett att de hade blivit mobbade eller utfrysade hade 2,5 % provat annan narkotika än hasch eller marijuana. Bland de som inte hade blivit mobbade var siffran 1,5 % ($p=0,631$).

Tabell 7. Korstabell mellan trygghetsfråga 1 "Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av detta hänt dig?" och hälsofråga 7 "Har du någon gång använt annan narkotika än hasch eller marijuanas?" Tabellen visar de som har någon gång använt annan narkotika än hasch eller marijuana. (%). Missing 0,3% n = 2. Signifikans = *

Om du tänker tillbaka på det senaste halvåret, har något av följande hänt dig?	Har du någon gång använt annan narkotika än hasch eller marijuanas?		Totalt n	p-värde Fishers exakta test
	Procent	n		
Jag har inte vågat gå ut				<i>p=0,076</i>
Nej (n=715)	1,4	10	715	
Ja (n=29)	6,9	2	29	
Någon har hotat mig *				<i>P=0,000</i>
Nej (n=679)	0,9	6	679	
Ja (n=65)	9,2	6	65	
Någon har stulit från mig *				<i>p=0,011</i>
Nej (n=685)	1,2	8	685	
Ja (n=59)	6,8	4	59	
Jag har blivit utsatt för misshandel *				<i>p=0,002</i>
Nej (n=728)	1,2	9	728	
Ja (n=16)	18,8	3	16	
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld /utnyttjande *				<i>p=0,001</i>
Nej (n=729)	1,2	9	729	
Ja (n=15)	20,0	3	15	

Är otrygga och trygga ungdomar fysiskt aktiva i samma utsträckning?

De ungdomar som hade uppgett att de hade blivit hotade ($p=0,111$), mobbade ($p=0,276$) eller deltagit i mobbing ($p=0,252$) hade en lägre träningsfrekvens än de som inte hade blivit utsatta för något av detta. En signifikant skillnad i träningsfrekvensen sågs hos de som hade blivit utsatta för sexuellt våld/ utnyttjande. 33,3 % av dessa ungdomar tränar "sällan". Bland de ungdomar som inte hade blivit utsatta är motsvarande siffra 12,1 % ($p=0,030$).

Det fanns även ett signifikant samband mellan att inte känna sig trygg på "diskotek eller annan nöjesställe" och träningsfrekvensen. Av de som inte kände sig trygga på "diskotek eller annan nöjesställe", tränade 75,7 % "ofta". Motsvarande siffra bland de som kände sig trygga och tränar "ofta" var 88,7 % ($p=0,032$).

Sammanfattning av resultaten

Det har framgått av denna studie att de ungdomar som inte vågat gå ut, blivit hotade, bestulna, misshandlade och/ eller utsatts för sexuellt våld/ utnyttjande, i en större utsträckning provat på att dricka alkohol, röka cigaretter, snusa och/eller använt narkotika en eller flera gånger. Det enda undantaget från detta resultat är att de som inte vågat gå ut, faktiskt i mindre omfattning uppgett att de använt snus en eller flera gånger.

Det har även visat sig att det är fler flickor som inte känner sig trygga på olika platser i samhället, med undantag för "utomhus i mitt bostadsområde på dagen", där en större andel pojkar kände sig otrygga. Det är vanligare att pojkar blivit hotade, bestulna, utsatta för misshandel och/ eller för sexuellt våld/ utnyttjade. Trots det är det en större andel flickor som inte vågat gå ut vid något tillfälle under det senaste halvåret. Signifikanta samband kan ses mellan att inte känna sig trygg på olika platser i samhället och att ha provat på att dricka folköl eller använt narkotika. Av de ungdomar som inte känner sig trygga "i hemmet", har en större andel provat på att dricka folköl en eller flera gånger. Av de ungdomar som inte känner sig trygga "i klassrummet", "på rasterna i skolan", "på ungdomens hus, fritidsgård eller liknade" och "på diskotek eller annat nöjesställe", har en större andel provat på hasch, marijuana eller annan narkotika någon gång. De ungdomar som inte känner sig trygga "på diskotek eller annat nöjesställe" visade sig även ha en lägre träningsfrekvens än de som känner sig trygga på dessa ställen.

Av de ungdomar som har uppgivit att de deltagit i mobbing eller utfrysning är det en signifikant större andel som har provat på alkohol, narkotika, snus och/ eller rökt cigaretter. Av de ungdomar som blivit utsatta för mobbing är det en större andel som har provat på alkohol, narkotika och cigaretter. Dock är det bara ett signifikant samband mellan att ha blivit mobbad och att ha provat på att röka cigaretter. Träningsfrekvensen visade sig vara lägre hos både de som deltagit i mobbing och de som själva blivit mobbade, jämfört med de ungdomar som inte varit inblandade alls.

Diskussion

Denna studie har visat att olika aspekter av att känna sig otrygg har ett tydligt samband med negativa hälsobeteenden hos ungdomar. Ungdomar som inte vågat gå ut, blivit hotade, bestulna, misshandlade och/eller utsatts för sexuellt våld/ utnyttjande, i en större utsträckning provat på att dricka alkohol, röka cigaretter, snusa och/eller använt narkotika en eller flera gånger. Signifikanta samband kan ses mellan att inte känna sig trygg på olika platser i samhället och att ha provat på att dricka folköl eller använt narkotika. Av de ungdomar som har uppgivit att de deltagit i mobbing eller utfrysning är det en signifikant större andel som har provat på alkohol, narkotika, snus och/eller rökt cigaretter.

Dessa fynd bekräftas av de få andra studier som undersökt sambandet mellan trygghet och hälsorelaterade beteenden som alkohol-, tobak- och narkotika användning. Studier från USA har också visat på att ungdomar som inte känner sig trygga i skolan och i sin närmiljö använder mer alkohol, tobak och cannabis (Dowdell & Santucci, 2003., Lowry et al.,1999). Liksom i min studie, har studier av Schnohr och Niclasen (2006) och Alikasifoglu et al. (2007) visat att ungdomar som deltar i mobbing eller blir mobbade, röker mer. Ungdomar som var inblandade i mobbing drack alkohol i större utsträckning än ungdomar som inte deltog i mobbing.

Det finns en del brister med enkäten som har använts. Det finns inget dokumenterat kvar om LUPP- enkätens uppkomst som var de olika frågorna kommer ifrån, varför de har valts ut och definitioner. Enkäten är heller inte validitets- och reliabilitetstestad.

Studien har ett bortfall på 22,2 %. Anledningen till detta bortfallet är inte utrett och kan leda till systematiska fel. Vad den huvudsakliga anledningen till bortfallet beror på vet man inte med det är troligt att eleven valt att inte delta, sjukdom eller skolk. Om den huvudsakliga anledningen till bortfallet exempelvis är skolk finns det anledning att tro att elever med en mer problematisk skolgång och ett mer problemfyllt privatliv uteblir. Då finns risken för att bortfallet gör att åsikter och vanor som finns i populationen inte blir kända i undersökningen. Det innebär att resultaten i den föreliggande studien måste tolkas med viss försiktighet.

Dessutom erbjöds inget uppsamlings tillfälle för de elever som inte var närvarade då enkäten delades ut, vilket hade varit bra för att minska bortfallet och få en mer sanningsenlig bild. Svarefrekvensen kan även ha påverkats av att det var elevernas egna lärare som delade ut enkäten och inte någon som vara ansvarig för enkäten. Som med alla självrapporterade enkäter kan både över- och underepresentation förekomma, men då denna studie vara anonym leder det förhoppningsvis till mer sanningsenliga svar.

Det är även osäkert om informationen om enkäten nådde ut till alla elevers föräldrar. Information om enkäten gav muntligt vid föräldrar möten, men det finns en risk för att några föräldrar inte deltog och därför heller inte fick information om enkäten. Detta hade kunnats undvika genom att skriftlig information istället delats ut.

Studien baseras på ett urval ungdomar i Mora kommun. Det kan tänkas att dessa ungdomar skiljer sig från ungdomar i andra samhällen i Sverige, t.ex. ungdomar från storstädernas förortsområden. Generaliserbarheten är således begränsad. Det är dock troligt att de mönster som tydliggörs i denna studie väl beskriver ungdomar från mindre kommuner och mer glesbygdsbetonade områden.

Vilka faktorer det är som gör att ungdomar som inte känner sig trygga har ett mer ohälsosamt beteende, än de som känner sig trygga, har inte framgått av denna studie, men det finns flera tänkbara anledningar. Det skulle kunna vara så att de som har blivit utsatta för hot, stölder, misshandel och sexuella övergrepp använder substanser som alkohol, tobak och narkotika för att minska och dämpa känslor, som en form av undvikande copingstrategi. Genom alkohol och narkotika intag försöker man mentalt fly bortifrån problemet eller hotet (Niibo, 2005). Den teorin överensstämmer med en studie från USA där det visade sig att ungdomar som dricker alkohol och röker regelbundet gör det för att de varit utsatta för misshandel, våld hemma och depressioner (Simatov, Schoen & Klein, 2000). En annan studie från Mexico visar att 75 % av de som röker gör det som ett sätt att hantera känslomässiga problem (Rasmussen-Cruz, Hidalgo-San Martin, Nuno-Gutierrez & Hidalgo-Rasmussen, 2006). Studier har även visat att grupptricket från jämnåriga är en anledning till att dricka alkohol (Hansson & Ohlsson, 2005). En annan möjlighet skulle kunna vara så kallad "reverse causality". Att hot, stölder, misshandel och sexuella övergrepp sker på grund av intag av alkohol, tobak och narkotika, snarare än att på grund av hot, misshandel och sexuella övergrepp så har ungdomarna öka intaget av alkohol, tobak och narkotika. Tidigare studier har visat att mellan 26-54 % av sexuella övergrepp sker i samband med alkohol intag (Harrington & Leitenberg, 1994., Jenny, 1988).

Denna studie visar att det är viktigt att förbättra ungdomarnas livsvillkor så att de känner sig trygga i skolan, i hemmet och i sin närmiljö för deras hälsa skull. Så att de negativa hälsobeteendena inte blir långvariga vanor som kan leda till skador och sjukdomar om de fortsätter eller öka. I denna studie framgår bara att det finns ett samband mellan otrygghet och negativa hälsobeteenden men inte vad det beror på, därför behövs det mer djupgående studier för att få reda på de bakom liggande orsakerna. Det är först när man har kunskapen och förståelsen om vad detta beror på som man kan sätta in riktade medel.

SAMMANFATTNING

Under ungdomsåren är det vanligt att ungdomar börjar att experimentera med olika negativa hälsorelaterade ämnen, såsom alkohol, tobak och narkotika. Tidigare studier har visat att de vanor som grundläggs i ungdomsåren är svåra att bryta och ofta leder till vanor som fortsätter upp i vuxenåldern. Även trygghet är viktigt för människors hälsa och välbefinnande. Ibland känner sig ungdomar otrygga i skolan och i sin närmiljö på grund av mobbing eller risk för att bli utsatt för brott såsom hot, stöld och misshandel. Syftet med denna studie var att titta på sambandet mellan att känna sig otrygg och hälsoriskbeteenden såsom alkohol-, tobak- och narkotikaanvändning samt den fysiska aktivitetsnivån.

Data använd i denna studie kommer från "Lokal uppföljning av ungdomspolitik" (LUPP)-enkäten som besvarats av ungdomar från Mora kommun i årskurs 7-9. Totalt svarade 746 av 959 tillfrågade ungdomar, på enkäten. LUPP-enkäten är utformad av ungdomsstyrelsen som ett redskap för kommunerna för att kunna kartlägga ungdomars livsvillkor och sedan förbättra sin ungdomspolitik. Data analyserades genom fishers exakta test. Resultaten har visat att olika aspekter av att känna sig otrygg har ett tydligt samband med negativa hälsobeteenden hos ungdomar. För att få reda på vad de bakomliggande orsakerna till detta resultat är krävs mer djupgående studier.

Nyckelord: ungdomar, trygghet, alkohol, tobak, narkotika, fysisk aktivitet.

Tack

Jag vill framföra ett varmt tack till min handledare Eva Sellström för allt stöd och hjälp under arbetet med denna uppsats.

Referenser

- Alikasifoglu, M., Ergioz, E., Ercan, O., Uysal, O., & Albayrak-Laymak, D. (under tryckning). Bullying behaviours and psychosocial health: results from a cross-sectional survey among school students in Istanbul, Turkey. *European Journal of Pediatrics*.
- Andersson, B. (2005). Online document. *Cannabis användning i Sverige*.
www.drogportalen.mogul.se/upload/Cannabisanv%C3%A4ndning%20i%20Sverige.pdf.
- Birgersson, L. & Jofjord, L. (2006). Lokal samverkan för ökad trygghet och säkerhet. SDF Kortedala, Göteborg.
- Björkström, M. ansvarig för LUPP vid Ungdomsstyrelsen. Personlig kontakt via e-mail. 070303.
- Boslaugh, S., Luke, D., Brownson, R., Naleid, K., & Kreuter, M. (2004). Perception of neighbourhood environment for physical activity: it is "Who you are" or "Where you live"? *Journal of Urban Health*, 81(4), 671-681.
- Burgess Dowdell, E., & Santucci, M. (2003). The relationship between health risk behaviours and fear in one urban seventh grade class. *Journal of Pediatric Nursing*, 18, (3), 187-194.
- Carver, A., Salmon, J., Campbell, K., Baur, L., Garnett, S., & Crawford, P. (2005). How do perception of local neighbourhood relate to adolescents' walking and cycling? *American Journal Health Promotion*, 20 (2), 139-147.
- Danielson, M., & Sundbaum, B. Mobbing bland skolbarn. Statens folkhälsoinstitut. Rapport 2003:02.
- Danielson, M. (2003). *Svenska skolbarns hälsovanor 2001/02*. Statens Folkhälsoinstitut. Rapport 2003:50. Stockholm.
- Dollman, J., Norton, K., & Norton, L. (2005). Evidence for secular trends in children's physical activity behaviour. *British Journal of Sports Medicine*, 39 (12), 892-897.
- Duncan, N. (1998). Sexual Bullying in Secondary schools. *Pastoral Care*, June, 27-31.
- Edvardsson, I., & Håkansson, A. (1997). Försök till utvärdering av intervention. *Läkartidningen*, 94 (20), 1889-1892.
- Engström, L.-M. (2002). Hur fysiskt aktiva är barn och ungdomar? *Svensk idrottsforskning*, 3, 7-11.
- Fergusson, D., Horwood, J., & Swain-Campbell, N. (2001). Cannabis use and psychosocial adjustment in adolescents and young adulthood. *Addiction*, 97, 1123-1135.
- Gillander Gädin, K., & Hammarström, A. (2005). A possible contributor to the high degree of girls reporting psychological symptoms compared with boys in grade nine? *European Journal of Public Health*, 15 (4), 380-385.
- Glew, G., Fan, M., Kanton, W., Rivara, F., & Kernic, M. (2005). Bullying, Psychosocial adjustment, and academic performances in elementary school. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 159 (11), 1026-1031.
- Glesbygdverket. 070310. (Online) Kommunkategorier
<http://www.glesbygdverket.se/site/Default.aspx?id=3590>
- Hansson, V., & Ohlsson, A. (2005). *Varför väljer ungdomar att dricka alcohol och använda droger*. Högskolan i Kristianstad, C-uppsats i Psykologi, Vt 2005.
- Harrington, H., & Leitenberg, H. (1994). Relationship between alcohol consumption and victim behaviours immediately preceding sexual aggression by an acquaintance. *Violence victims*, 9 (4), 315-324.
- Jago, R., & Baranowski, T. (2004). Non-curricular approaches for increasing physical activity in youth: a review. *Preventive Medicine*, 39 (1), 157-163.
- Jenny, C. (1988). Adolescent risk-taking behaviour and the occurrence of sexual assault. *American Journal of Diseases of Children*, 142 (7), 770-772.
- Klarqvist, B. (2004). *Inga enkla grejer*. Göteborgs kommun och Chalmers tekniska högskola. Lexin lexicon. 070321. (Online) www.lexin2.nada.kth.se/sve-sve.html.
- Liang, H., Flisher, A., & Lombard, C. (2007). Bullying, violence, and risk behaviour in South African school students. *Child Abuse & Neglect*, 31 (2), 161-171.
- Lintonen, T., Rimpelä, M., Ahlström, S., Rimpelä, A., & Vikat, A. (2000). Trends in drinking habits among Finnish adolescents from 1977 to 1999. *Addiction*, 95 (8), 1255-1263.
- Lowry, R., Cohen, L., Modzeleski, W., Kann, L., Collins, J., & Kolbe, L. (1999). School violence, substance use, and availability of illegal drugs on school property among US high school students. *Journal of School Health*, 69 (9), 347-355.
- Molnar, B., Gortmaker, S., Bull, F., & Buka, S. (2004). Unsafe to play? Neighbourhood disorder and lack of safety predict reduced physical activity among urban children and adolescents. *American Journal of Health Promotion*, 18 (5), 378-86.
- Niibo, M. (2005). *Genus, stress och coping*. Högskolan i Kristianstad, C-uppsats i Psykologi, Vt 2005.
- Mora Kommun. (2007a). 070311. (Online). *Moras näringsliv*.
http://www.mora.se/ArticlePages/200610/31/20061031112342_KK252/20061031112342_KK252.dbp.html
- Mora kommun. (2007b). 070311. (Online). *Valresultat 2006*.
http://www.mora.se/ArticlePages/200611/14/20061114130914_UK280/20061114130914_UK280.dbp.html
- Nyström, Å vid Mora Kommun. Personlig kontakt via e-mail. 070303.

- Perkonig, A., Lieb, R., Höfler, M., Schuster, P., Sonntag, H., & Wittchen, H.-U. (1999). Patterns of cannabis use, abuse and dependence over time: incidence, progression and stability in a sample of 1228 adolescents. *Addiction*, 94 (11), 1663-1678.
- Rasmussen-Cruz, B., Hidalgo-San Martin, A., Nuno-Gutierrez, B., & Hidalgo-Rasmussen, C. (2006). Tobacco consumption and motives for use in Mexico university students. *Journal of Adolescence*, 41 (162), 355-368.
- Raustorp, A., Pangrazi, R.P., & Ståhle, A. (2004). Physical activity level and body mass index among schoolchildren in south-east Sweden. *Acta Paediatrica*, 94, 400-404.
- Rigby, K. (1994). Psychosocial functioning in families of Australian adolescent schoolchildren involved in bully/victim problems. *Journal of Family Therapy*, 16, 173-187.
- Rättsnätet. 070409. *Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor*. www.notisum.se/rnp/SLS/LAG/20030460.HTM.
- Schnohr, C., & Niclasen, B. (2006). Bullying among Greenlandic schoolchildren: development since 1994 and relations to health and health behaviour. *International Journal Circumpolar Health*, 65 (4), 3005-312.
- Simatov, E., Schoen, C., & Klein, J. (2000). Health-compromising behaviour: Why do adolescents smoke or drink?: Identifying underlying risk and protective factors. *Archives of pediatrics & adolescent medicine*, 154 (10), 1025-1033.
- Stark, J., & Romelsjö, A. (2003). Idrott, alkohol och tobak bland ungdomar – vanor, effekter och behovet av policy. *Svensk idrottsforskning*, 1, 22-26.
- Statens folkhälsoinstitut. (2005). *Folkhälsopolitisk rapport 2005*. Stockholm: Statens folkhälsoinstitut.
- Statens folkhälsoinstitut. (2007a) 070315. (Online). *Alkohol*. http://www.fhi.se/templates/Page___141.aspx
- Statens folkhälsoinstitut. (2007b). 070315. (Online). *Fysisk aktivitet*. http://www.fhi.se/templates/Page___194.aspx
- Statens folkhälsoinstitut. (2007c). 070310. (Online). *Ekonomisk och socila trygghet*. http://www.fhi.se/templates/Page___6558.aspx?&MSHiC=65001&L=9&W=trygghet+'&Pre=%3CFONT+STYLE%3D%22color%3A+%23000000%3B+background%2Dcolor%3A+%23FFFFFF00%22%3E&Post=%3C%2FFONT%3E
- Statens folkhälsoinstitut. (2007d). 070312. (Online). *Mora*. http://www.fhi.se/templates/PageExternal___10617.aspx
- Sveriges national atlas. 070310. (Online). *Fakta om Mora kommun*. <http://www.sna.se/webbatlas/kommun/mora.html>
- Ungdomsstyrelsen. (2006). *Ungdomsenkäten LUPP skolår 7-9*. 2006.
- Ungdomsstyrelsen. (2002). Ungdomsstyrelsens skrifter 2002:5. "Ung 2002". (Andra årets uppföljningen av den nationella ungdomspolitiken). Stockholm.
- Ungdomsstyrelsen. (2007a) 070301 (Online). *Lupp-en väg till kunskapsbaserad ungdomspolitik*. <http://www.ungdomsstyrelsen.se/kat/0,2070,1097,00.html>
- Ungdomsstyrelsen. (2007b). 070402. (Online dokument). *Manual för LUPP – ungdomsstyrelsens kommunala ungdomsenkät*. www.ungdomsstyrelsen.se/ad2/user_documents/Manual_LUPP.pdf .
- Wild, L., Flisher, A., Bhana, V., & Lombard, C. (2004). Associations among adolescent risk behaviour and self-esteem in six domains. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45 (8), 1454-1467.
- Wilson, D., Kirtland, K. Ainsworth, B., & Addy, C. (2004). Socioeconomic status and perception of access and safety for physical activity. *Annals of Behavioural Medicine*, 28 (1), 20-28.